

İSTİKLÂL

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

„L'indépendance“

Organe
de défense nationale
d'Azerbaïdjan

Milletlere istiklâl!

— Abone: Yılı 2; 6 ayı 1 dolar — No. 68

Firdevsi bayramı

Bu günlerde Tahran, İran'ın, sade İran'ın değil, bütün Şark'ın bu vakta kadar emsalsine şahit olmadıği çok büyük bir iftihale sahne olacaktır.

Firdevsi'nin bin yillığı bayram yapılacak.

Sairlerin Şark saraylarında hüneret görükleri vakidir. Eserlerinin müstesna güzel hatlarla yazılarak, yaldızlı ciltlerde en değerli hediye olarak, en yüksek makamlara takdim edildiği adeti de malumdur. Fakat ilim, fen ve edebiyat adamlarını, devlet erleri kadar, hatta onlarımda üstünde milli bir kıymet tutarak, kendilerine ve eserlerine devlet mikyasında ehemmiyet vermek ve bunu milli gurur ve iftiharın terbiyesi için en sağlam bir kültür silahı olarak kullanmak bugüne kadar ancak Garp'te görülmüştür.

Asırlardan beri daldığı uyusuktuktan sakinerekeri terakki ve asırlık yoluna gireren Pehlevi İran'ın, sözün hakiki manasına, avrupalısarak, milli uyanış yoluna girildiğini, bilhassa teahşibâti biniyâ bu tesit' ibtidai olarak eder.

Yeni İran bu teşebbüsle, biri milli, diğeri beynelmütel olmak üzere, birzece, iki faide gözetmiştir.

Muasis İran'ı idare edenler, şüphesiz yoktur ki, Firdevsi'yî hatırlamakla halk kütüphanelerinde milli gurur atesini kökrüklemek istedikleri gibi, İran'ın haiz olduğu kültür değerini bütün çihana dahi hatırlamak istemişlerdir.

Ne doğru hesap!

İstisnasız, bütün cihan edebiyatında, hangi sair ve hangi san'atkâr ki, milli duyguyu ve gururu İran'ın bu büyüktün büyük sairi kadar terennüm ve tasvir etmiş olsun?!

Bundan bin yıl evvel dünyaya gelen bu ölmöz san'atkârın hakettiği „**Sahname**“yi tetkik edecek olursak, görürüz ki Firdevsi kendi yarattığına, gerek şekil ve gerekse mana itibarile, bugünkü muasis milliyetçiliğin maruf metoduna kullanmıştır.

Firdevsi, Fin „**Kalevala**“sını yazan **Lenoro** gibi, eski İran daстанlarına ait dağılık hikâyeleri toplayarak, san'atca, maruf **Homeros'un** „**Iliya**“sından geri kalmyan, belki de ondan daha yüksek, milli bir poem yaratmıştır.

Bu büyük eserini yazarken, Firdevsi, arap istilâsi neticesinde milli sunurlarından mahrum bırakılan farşîni hem duyduğunu, hem de kültürce kurtarmak niyetile hareket etmiştir.

Firdevsi'ce İran ruhu kadar asil ve necip bir ruh yoktur. İran ırkı rıkların hak tarafından seçilmiş en mükellem tipidir. O, hiç bir zaman düşmez ve yenilmez. Bu hususta o, o kadar mutassıftır ki, hatta, çok büyük san'atla tasvir ettiği cidal sahnelerinde bazen İran kahramanlarına galebe çalan yabancıların kanında bile mutlaka bir İran karışığı bulur. Böyle birisinin ya babası, vahut ta anası bakarsan ki İranlı çıkar.

Mes'ela, Makedonya İskenderi İran üzerindeki muvaffakiyeti, Firdevsi'ye göre, şuanın İran prensesi olmasından imis.

İran'ın Turan'a karşı yaptığı destanı micadelerinde dahi bu hikmete çok rastlınız.

Fakat, Firdevsi nasıyonalizminin en kuvvetli heyecanı biz onun arap ordulari karşısında perasın dusen İran şahının ağzına verdiği maruf beyitlerle buluruz:

„Zi siri şühri hürdeni süsmar,
Arebca becayı residist kar.
Ki tahî Keıyan küned âruzit;
Tufu bertîl'i ev çerhi gerduın, tufut!..“

İste İran milliyetçiliğinin müstevelilere karşı duydugü, kin! „Deve sitü için ve yılan-kertenkele vıyan araplara bak ki — Keıyan tahtına çıkmak arzusındadırlar!“

Azerbaycan'da vaz'iyet

Hususî muhabirimizın Erdebil'den yazdığına göre, Kafkasya'dan İran'a köyllüeti muhacir kafileleri geçmeğe başlamıştır. Gelenlerin hemen ekseriyetini Azeriler teşkil ediyorlar. Aç, çıplak ve sefil bir halde bolsevick cebheneminden baş alıp kaçan ve kadeş memleketin bayağına iltica eden yurttaşlarını anlatıklarına göre Azerbaycan'da yasamak imkânı olmayıştır. Yalnız sıvası-ıntıhap haklarını değil, çılşmak ve hayatlarını idame ettirmek haklarını da kaybedenler milletin yüzde 90 nisbetini teşkil ediyorlar.

Kolhozlarca olun hayatlarını devam ettirmek mecburiyetinde kalan köylülerin sükîleri de ellerinden alınarak Rusya'ya götürülmekte olduğundan memleketi açık ve sefalet istilâ etmiştir. İstila hükümetinin cebir ve siddetine direnmeyen köyllü köylük köyllüi iltizam eden bazı yerli bosevick memurları amansız cezalere çarpyorlar. Kazerale ve köylere umumî tevkipler devam ediyor. Hükûmetle verecek malûlu olmayan köylüler, aksi-ihtilâl' itihamlarile kafilâ halinde Rusya'ya sevk olunuyorlar.

Bölshevikler Azerbaycan'ın yalnız kıtasına değil, milliyetce de imhaya çalışıyorlar. Bütün memleket ruslaştırılıyor. Her yerde rus dili hâkimdir. Her yerde rus memurları oturuyor. Bu hale itiraz edenler „milliyetçilikle“ itham edilerek tevkif ve sürgün edilmektedirler.

Kiş gelince Azerbaycan'da umumî açık başlıyacağı muhakkak gibi görünmektedir. Sovyet seğıleri yaklaşmak üzere bulunduğu köy sovyetlerinde kollektiflerde

ve komünist fırkası sıralarında şiddetli terör siyasetine, amansız „temizliğe“ şuru edilmiştir. Binlerle köyllü her gün „malıruklar“ sırasına geçmektedir.

Mektepler, kooperatifler ve devlet müesseseleri de bu felâketten masun kalmamıştır. Yüzerle muallim ve memur „milliyetçileri“ diye dışarıya atılmış ve hapislere atılmıştır.

Gelenlerin hemen hepsi „İstiklâl“ in hususî muhabirlerinden alıp nesrettiği haberi teyit etmektedir.

Herkes kaçmak istiyor.

Katile halinde insanlar, çocuk çocukları ile beraber hududa yaklaşıyorlar. İstila hükümeti hudut muhafizlerinin miktarını arttırmıştır. Aras nehri boyunca her gün tüfenk kanşları amansız ve merhametsiz bir surette ateşe tutarak imha ediyorlar. Fakat, bütün bu vahşet ve şiddet memleketi terk edip kaçmak isteyen yurttaşlarımızı kararlıdır yazıncı yapmaktadır.

Gelenler İran hudut memurlarından menunüyet izah etmektedir.

Fakat kendilerinden evvel gelenlerin sefaletlerini görürken istikbâle çok endişe ile bakiyorlar.

Gerak Azerbaycan'dan, gerekse Türkiştân'dan İran'a iltica eden muhacirlerin miktarı ve ihtiyaçları o kadar çoktur ki beynelmül bir yardım olmaksızın yerleştirilmeleri imkânızsızdır. İran hükümeti, bütün samimi alakasına ve hüsnüniyetine rağmen, maddeten bu işin uhdesinden gelsecek imkânda değildir. Bununla beraber İran hükümeti muhacirleri yerleştirmeye çalışır.

Kolhozlar çöküyor mu?

Sovyetlerde köyllüye karşı sefer

Moskva'da intişar eden „**Pravda**“ gazetesi 2 Birinci Tesrin tarihli nüshasında „**Köylerdeki sinî savaşı hakkında**“ adlı bir makale dercemmiştir. Köyllüye karşı ateşler yağdıran bu makalede, Sovyet hükümetinin resmî nasiri ekfârî olan bu gazete, köylere vaziyetin çok tehlikeli olduğunu ve kolhozların inihal etmek üzere bulunduğunu açık itiraf etmektedir. Şimdiye kadar mevcut olan resmî iddeaların zıddına „**Pravda**“ kolhoz sisteminin daha galip gelmediğini ve köyllü sınıfının müthiş hücumları altında dağılmağa yüz tuttuğunu ileri sürmektedir. Kolhozları dağıtan köyllüler de bu müesseselere girmeye muvaffak olmuş „kolçomak gibi sinî düşmanları“ ve bunların nihâzına kapılan kolhozcu yokulların çahul kısmı imis.

Bunlara tesiri altında köylere devlet aleyhinde ve devlet karşısında hareket ettirilmemiş, devlet karşısındaki mükellefiyetleri ihâ edilmiyor, kolhoz emlakı tahrip edilerek pavlayırmış.

„**Pravda**“ ilâve ediyor ki sınıf düşmanı, yalnız kolhozcu köyllüniñ çahil kısmını değil, kaza komisyonistlerinin müthim bir kısmını

Tuf, sana! ev felek tuf!..“

Firdevsi bu ölmöz eserini sade mana itibarile değil, şekil itibarile de de milli olarak yaratmıştır ve bununla ne büyük iş yaptırmış, bizzat kendisi bittün suretile derketmiş, İran'ı diriltiğine can olmuştur:

„Besî kâr kerdem der in sal si“

„Acem zinde kerdem bedin parisî!“

„Şu otuz yılda çok çalıştım ve bu farsça ile acemi dirilttim...“

Eğer Firdevsi'nin üç yüz bin beyti bulan bu koca manzumesinde mecmuu otuzu bile bulmayan mamulî bir kaç arapca kelimedene baska, farscadan gayri lügât ve istihlak kullanmadığını söylesek, bugünkü tesviyecilerin müyyesser olmayan bir işi bundan bin yıl evvel başaran sairin kendî iftihârında yerden göge kadar haklı olduğunı teslim etmek ve karşısında hünerle eğilmek mecburiyetindediz.

Zannedilmesin ki Firdevsi „**Sahname**“sini siri „**acemce**“ yazarken muvaffakiyetini sadeliğinin ve konuşulan dilin zararnına olarak kazanmış, eserini mehur sözlerin bir ziyâni haline koymuştur. Hayır, „**Sahname**“ bugünkü fars gazetelerinden daha ziyade sühuletle okunur ve anlaşılır bir şaheserdir. Başarıların bir kolaylıkla yazılmıştır.

dahi kendî taraflarına çekmeğe muvaffak olmuşlardır.

„Sinî düşmanların“ teşkil ettikleri tehlike çok büyük imiş. Ve köylere sinî savaşı hiç de şiddetini itirmemiş imiş. Kolçomak denilen orta halli köyllü çok hıyilekâr imiş ve mütehassısların bile başı acmadığı karşılık kombinezonlarla hareket ediyormuş. Meselâ: ailenin en yaşlı kolhozda azadlı, en genci ise ferdiyetçidir, hususî ziraatle meşguldür. Tecrübe göstermiştir ki, kolhoz azası tarlalara çıkmadıkları zaman (ki en azı azanın 60% nisbeti böyle imiş) hususî tarlalarda çalışıyormuşlar.

„**Pravda**“nın makalesinden çıkarılan umumî netice şudur:

Köyllü kolhoz sisteminin aleyhindedir. Herkes, komünistler bile halli köyllülerin tarlarını iltizam ediyorlar. Kolhozlar çöküyor. Ve galip gelen de müliyetçi köyllülerdir. Bunlar aynı zamanda Sovyet rejiminin de düşmanlarıdır.

Anlaşılan Sovyet hükümeti köyllüye karşı yeni terör siyasetine başlamıştır. Son gelen havadis de bu fikri teyit ediyor.

Millî kalpate milli ruh! — İşte, ideal olarak, edindiğimiz bir program ki, İran büyük sairi onu bundan ta bin yıl evvel muvaffakiyetle becermiştir.

Arap istilasından sonraki İran uyanışı bilhassa siir sahasında inkisaf etmiş ve, Firdevsi de dahil olduğu halde, İran sairleri, ekseriyetle, Türk sülâleleri zamanında yaratıcılık imkânını bulmuşlardır.

Dogmatik islam şüre pek kıymet vermez, „**esstırratı gavvun**“ diyerek, sairleri ihmal ederdi, Fars itibahının bilhassa siir sahasında dökülüşünü bu „**ilham**“ ile anlatırlar, belki de haklıdırlar.

Fakat İranlı sairler sade İran nasıyonalizmini diriltmekle kalmadılar, „dirilttikleri millette“ cihan edebiyatında beynelmül pek ehemmiyetli bir yer dahi kazandırdılar.

Hangi münevver Avrupalıdır ki İran lıriklerinden haberi olmasın? Hangi avrupalı millettir ki, meselâ, Hıyaym tercümesini mâlik bulunmasın?!

Biyüç Alman sairi Götze'ye atfolanın bir söz vardır. Bu büyük sair demis imiş ki: „İranlıer bittün sairlerini tasnif etmişler, fakat klasikleri kabul ile diğerlerini ret etmişlerdir. Fakat ben retolanların arasında diğerlerini bilirim ki kendimi onların potinlerini bağlamaya bile lâyık görmem!..“

Rusya mahkûmu milletlerin müsterek protestosu

Sovyetler İttihadının Milletler Cemiyetine kabulü minâsebetile Azerbaycan tarafından Milletler Cemiyetine gönderilen protesto mektubunu geçen nüshamızda dercemistik. Şimdi de aynı minâsebetle Rusya mahkûmu milletler namına gönderilen protesto mektubunu dercediyoruz.

Milletler Cemiyeti Konseyi reisi E. Benes Cenaplarına Reisbeyefendi,

Kendi hürriyet ve istiklâl için savaşan Kafkasya milletleri (Azerbaycan, Simalı Kafkasya ve Gürcistan), Türkistan, Simalı Ukrayna, Milletler Cemiyetinin sıfatında medeni dünündan manevî yardım göreceğine her zaman şâbi beslemiştir.

Memleketlerimiz aleyhine şiddetli taziyk siyaseti tatbik eden bu bu ölkeleri istilâ altında bulandıran Sovyet hükümetinin, Milletler Cemiyetine girecek olanlar için Misakıa tesbit edilmiş usul ve şeraitten menaf tutulduğuna çok müteessir olduk. Terör yolu ile memleketi idare eden, icbari çalıma ve köllük sistemi tatbik ile kendi imha edici siyaseti yüzünden zengin ölkelerimizi açlığa mahkûm bırakan bu hükümet hiç bir şarta şâbi bulunmamıştır.

Moskva hükümetinin Milletler Cemiyetine girişi lehinde serdedilen baslaç delillerden birisi, 160 milyonluk bir halkı izolire bir vaziyette bırakmamak arzusudur. Fakat bu 160 milyonluk halk haddi zatında kınrlenen ibarettir? Sovyetler kendî istatistiklerine göre ruslar bu miktarın ancak 52,9 nisbetini (Kuban ve Don Kazakları da dahil) teşkil ediyor. Mütebakı kısmı, yani hemen-hemen yarısı Ukrayna, Kafkasya milletleri, Türkiştânı, Kırmızı, Edil boyu Tatarları, Belorus v.s.-den ibarettir. Bu itibarile Kafkasya milletleri, Türkiştân ve Ukrayna'nın nüfusu 60 milyon buluyor. Sovyet hükümetinin kendi istilâsı altında bulandırdugü bütün bu milletler, temamen ayırlıma ve müstevlinin kaba kuvvete dayanarak imha edici rejimi düşürmeğe can atıyorlar.

Metâadedi defalar baş gösteren isyanlar kan selleri içerisinde bila mühakeme idamlar, külfetli sürgünlerle bastırılıyor.

Mısıkın (§ 2) ilk maddesine matlup „hür idare edilen bir devlet“ olmaksızın çok uzak bulunan Sovyetler İttihadı, taziyk ve terora dayanarak ve ilk imkânda ihtilâl etmeğe ve köçmeğe mahkûm bir teşekküldür.

Sovyetler İttihadı gibi müstevli bir devleti himaye etmek suretile dünya sunluğunun temin etmiş olmaktadır.

(Mabadi II-ci safhede)

Şüphesiz bu, Napolyon'un kendisi için „İste İnsan!“ dediği büyük adamın büyük adının büyük bir tevazüüdür. Fakat ne de olsa, İran edebiyatının cihan mikyasındaki değeri parlak surette gösteren bir sözdür.

Firdevsi „İranlıların intihap ettikleri klasiklerin“ başında gelenidir. Artık onun medeniyet dününasında kıymetini ve cihan edebiyatındaki yerini siz tasavvur ediniz!

Bu sebeptendir ki Tahran'daki ihtilal sade bir İran ihtilali olmayıp, cihan mikyasında bir ehemmiyete mâliktir. Bunun içinde ki dünyamız her tarafından Tahran'a muraahhaslar gittiği gibi, medeniyet dününasının müthim merkezlerinde dahi Firdevsi bayramı su veya bu suretle kaydolunuyor.

Hakkını müdafaa ettiğimiz ve istiklâlî uğrunda çalışığımız milletimizin, maalesef, kardes milletin bu birze herkesten daha çok anlaşıyor bayramına resmen istihak inkânı yoktur. „Tuf felek sana!“ Memleketimizi bugün istilâ altındadır.

Fakat bugün resmen ve fiilen olmasa da, Azerbaycan hissen ve manen Tahran'dadır. O, Firdevsi şenliklerine bütün ruhile istihak ediyor ve diyor ki:

Milîyefin ne büyük kuvvet olduğunu bundan daha bin yıl evvel bu kadar kuvvet ve bu kadar san'atla söylemiş büyük saire mâlik olan İran'ın medeni milletler arasında müterem yer tutmak hakkıdır.

Yaşamın bu hakkını kullanmak üzere terakki yoluna girmiş yeni İran!..

M. E. Resul-zade

Sovyetler Kurultayı Karşısında

Maveray Kafkasya Merkezi İcraiye Komitesi, 1935-nci yılın 3 ikinci Kanununda, 7-nci Maveray Kafkasya sovyetler kurultayını çağırma kararı vermiştir.

Kurultay: Maveray Kafkasya Sovyet Federasyon hükümetinin faaliyeti hakkındaki raporu dinletmek, sosyalist maddeleri, yol inşaatı, teşkilatı esseye ait meselelere bakacak ve bütün Sovyet cumhuriyetleri Birliğinin 7-nci kongresine mümessiller seçecektir.

Fakat, bu Maveray Kafkasya kurultayından evvel Azerbaycan'da, Ermenistan ve Gürcüstan'da sovyetlerin yerli kurultayı da düzenlenmiştir. Bunun için de köy, kaza, vilayet kurultaylarına başlamak lazımdır.

Demek ki yine başına kadar epice iş vardır. En muhimmisi ise 3 yıldan beridir çağrılmayan bu kurultaylardan evvel sovyetleri ve kolhozları, «dişman unsurlardan» temizlemelidir. Bunun için de, bu temizliği yapacak komünist, komşomal ve M.T.S. siyasi bürolarının kendilerini temizlemek icap edecektir.

Binaenaleyh biz bu son merhaledeki vaziyeti gözden geçirmekle umumi vaziyetin de ne merkezde olduğu hakkında bir fikir edinebiliriz.

Malum olduğu üzere, «Sovyet Cumhuriyeti» sisteminde en baş ve salahiyyetli müesseseler sovyetler kurultayıdır. Memleketin mukadderatına ait kanunları yazdırmak hakkı, sözde, yalnız bu kurultayındır. Bu kurultaya talahla seçilen, «icraiye komitelerinin» adları zaten üzerindedirler, onlar ancak icra ederler. (!) Ve icra etmek için de kendi arılarından ve, yüreği ancak kendin karşısında. Eğer memlekette kanun, hukuk, müsavı hakları intihap karar olmasın, ne iş; fakat bütün bunlar dekordur. İşin iç tarafı ise tam aksinedir.

Bir defa bu «sovyetlere» herkes hatta her emekçi bile äza olamaz. Sonra onların da komünist fırkası ile C.P.U.-nın emirlerini «kahın seçilme» sokmaları meşğul olurlar. Yani her yerde bir eşya getsi hakimlerdir. «Nep» devrinde bu şekil değişmek alanları gösteriyorlardı. İktisadi sahada milliyetini bir az olsun edip etmiş olan köylü, siyasi sahada Sovyetleri zabıtmeye ve bu suretle milliyet hakkını kanun imamesine almıştı. 1927 ve 1928-nci yıllarda Sovyet seçilgeni Azerbaycan'da köylü ile komünistler arasında kanlı savaş cereyanı ve neticede sovyetlerde 80%—85% «bitaraf» köylü ekseriyeti temin edilmiştir.

Kollektivize devrinde, imha edilen, «kolçomaklar» işte bu, milliyet sahibi, «bitaraf» köylüler idi.

O vakitten şimdiye kadar bolşevik fırkası memleketi ve milliyetli alt-üst etmiştir. Milletten maddi-iktisadi, manevi-ahlaki ve milli temelleri sarılsımış ve tahrip edilmiştir. Bu müddet zarfında yapılan, «inkılâpları» ve yaratılan yeni müesseseler, «sosyalist milliyet» hakkında verilmiş olan, «kanunlar» hep komünist fırkasından çıkmış ve «Sovyet Kurultayı» denilen bu, «yüksek müesseselerden» kat'iyen soralımsın. Köy, nahiyce, kaza sovyetleri bilhassa Azerbaycan'da komünist fırkasının icraatına daima muhalefet etmiş, hatta elde silah olarak

çarpışmıştır. Sovyetler komünist fırkası diktatörlüğünü en amansız düşmanlarımıza karşı çıkarmıştır. Onun için komünist fırkası bu, «rekonstruksiyon devrinde», mahdut bir şekilde bile olsun Sovyetler Kurultayını çağırmasını korkmuştur. Hatta bir müddet Sovyetlerin temamlı dağıtılacağı haberi yayılmıştır. Köy ve kaza teşkilatlarından komünist fırkasına ve yeni yaratılan kolhozlar sovhözlere bile itimat eminen kızıl müsteviller ümitlerini, bütün etkinliyi ve faaliyetini elinde tutan M.T.S.-lere bağlamıştır. Fakat bu M.T.S.-ler de köylü nüfuzuna düşüydüler.

Kolhozlar yalnız ismen kolektif ekipçilik müessesesi olup, içinde ise temamlı burluş ve demokrasî nizamları, hatta vurasessile beraber hakimlerdi. Kaza komünistleri bu cereyana, değil ki lakayt idiler, hatta ona karpışıyorlardı.

«Nep» devrinde Sovyetlerde cereyan eden köylü savası merkezini kolhozlara köçürmüş, milli varlığın esasını teşkil eden milliyetini köylü korumakta devam ediyordu. Bütün Sovyetler Birliği komünist fırkası, 1933 İkinci Kanun kararında M.T.S.-ler yanında birer «siyasi büro» teşkiline karar vermişti. Bu, bürolar kolhozların idare ve kontrolünü deruhte edecek, bu müesseselerin, «sosyalizm yolundun» caymalarına mani olacak ve bu sahalarda faaliyet gösteren milliyetçi, kolçomak ve dişman unsurları amansız surette savacaktır. Bu maksatla M.T.S.-ler yandıdaki siyasi bürolara şehirlerden, «seçilmiş, sinanmış komünist ve proleter yolbaşçılar» gönderilmeğe başlanmıştır. Azerbaycan kazalarına gönderilen bu gibi, «seçilmiş, sinanmış komünist ve proleter yolbaşçılar» daha 1933-ü, 2.500-ü geçiyordu. Fakat karşıya yeni-yeni engeller çıkıyordu. Sovyetlerde ve kolhozlardaki köy komünistleri köylü ile alenen birleşerek M.T.S.-lerle siyasi bürolara karşı cephe aldılar.

Bunlar, rolları hiçe indirilen, hatta ilköğretilmiş öğretmen bahsedilen sovyetlerin dairi salahiyyetine girme işleri siyasi bürolara vermek istemiyor, köylünün hürriyyetini müdafaa ediyorlardı.

1933-nci yılda çıkan Bakü gazetesleri Azerbaycan'da cereyan eden bu savaların tafsilatı buldurdur. Hatta, Salyan, Çırtar, Kürdümir ve Gence gibi kazalardaki M.T.S.-ler bile siyasi büroların diktatörlüğüna karşı gelecek, «düşman cephesine» geçmiştir. Sindi, «Zarya Vostoka» gazetesinin 15 Eylül tarihli sayısında, bütün Sovyetler Birliği komünist fırkasının murakabe ettiği taraftandan neşredilmiş şu resmi teliği okuyoruz:

«...M.T.S.-ler yandıdaki siyasi büro reisleriyle sovhöz (devlet ciftliği) reisleri arasında temizlik icrasına şuru edilsin. Şimdiye kadar işten atılmış reisleri iki ay zarfında fırka temizliğine tabi tutulsunlar.»

Ne olmuş? Köylüler, «proleter diktatörlüğünü» temsil eden bu, «seçilmiş, sinanmış komünist ve proleterlere» ne olmuş ki?

Bu haberden bir kaç gün evvel, Moskva'da intişar eden «Sotsialisticheskiye Zembeldeliey» gazetesini siyasi bürolarda bir zeyler cereyan ettiğine işaret eden bir makale

Rusya mah-kûmu milletlerin müsterek p otesosu

(1-nci şahidenin mabati)

Bundan başka şunu da nazardan uzak tutmamalıdır ki, Sovyet hükümeti 3-ncü Komünist İnternasyonalı ile sıkı sıkıya bağlı bulunuyor ve Milletler Cemiyetinde bir arada oturacakları medeni milletlerin dahili hayata esaslarını sarımsak için onlara kuvvetlerle çalışıyorlar.

Bu suretle şunu kaydetmek lazımdır ki, Sovyet hükümeti, Sovyetlerin Milletler Cemiyetine girişini lehinde bir motif olarak ileri sürdüğü gibi bir, «sulh amili» değil, bilakis sulh ve medeniyet için bir tehlikedir.

Sovyetlerin Milletler Cemiyetine kabuluna karşı Kafkasya, Türkistan ve Ukrayna namına protestoda bulunmamağ bir vazife biliyor ve Sovyet hükümetinin milletlerimizi temsil ve bunlar adından söz söylemek hakkını red ediyoruz.

Derin hümetlerimiz kabulunu rica edileyiz Reisbeyefendi.

Azerbaycan namına: Mir Yakup, Azerbaycan Heyeti Murahhası, müsavini.

Simali Kafkasya namına: I. Çulık, Sabik Parlamento reisi muavini.

Gürcüstan namına: A. Çeneklin, Gürcüstan sabik Fransa mümessili.

Türkistan namına: M. Çokay, Türkistan Milli Komitesinin delegesi.

Ukrayna namına: A. Sulgin, Ukrayna Milli hükümeti delegesi.

yazmıştır. Bu makale böyle bir başlık taşıyordu: «...Devlet aleyhindeki temayüllere karşı ciddi haberdarlık!»

Makaleden anılıyoryuz ki, bu siyasi büro reisleri arasında devlet aleyhinde bir cereyan uyanmıştır. Bu reisler komünist fırkası aleyhindeki cepheye geçiyor, «liberalizm» ve «burju» nüfuzuna kapılıyorlar ve kendilerini, «kolçomak» unsurların emrine vermişlerdir.

Bütün Sovyetler komünist fırkasının bu gibi, «satılmış ve uymuş reisler» hakkında resmi bir karar intihap etmiş olduğuna nazarı itibarene alacak olursak, yazdığı köy nazir olduğun anlaşılıyor. Bu, siyasi büro reisleri ezrak ve mahsulatın hükümete teslimini bir sisteme sokmuşlar ve ilk öngörümlerini ihtiyacı ile tohumluk nazara aldığı için devlete verilecek miktar hiçe inmiştir.

Neden? Moskva gazetesi bunu izah etmiyor. Fakat onun izahine ne lüzum? Mes'ele kendin kediğindendir bellidir. Mahsul azdır. O kadar az ki, hem devletin, «mükellefiyetini», hem de köylünün kendi ihtiyacını ödeyemez halde değildir.

Moskva harp hazırlığı meşğul bulduğund için bu, «mükellefiyetleri» den vaz geçemez. O köylüleri tam sefalet ve açlığa mahkûm etmiş de istediğini yapacak ve köylünün sok lokmasını da bedelsiz olarak elinden alacaktır.

Köylü bu istismar ve talan siyasetine nasıl bakıyor? Ne düşünüyor? Ne yapmak fikrinde?

Bunlar günün en aktuel mese'eleridir. «En seçilmiş ve sinanmışların», yeni ko-Mirza-Bala (Arkası 4-ncü şahide)

Yugoslavya kiralının katli

Birinci Teşrin 9-nda Fransa'nın Marshey şehrinde bütün dünyayı velleveye veren bir hadise oldu. Cesur bir terörist taraflından Fransayı ziyaret eden Yugoslavya kralı Birinci Aleksandr'a suikast yapılarak, neticede kral öldürüldüğü gibi, kendisine bir otomobile olan Fransa hariciye nazırı Bartu ile Fransa hükümeti taraflından büyük misafirin mehmandarlığına tayin olunan Döyük Askerî Şura azasından general George dahi yaralanmıştır. Bartu ise aldığı yarardan tesirle bir az sonra vefat etmiştir.

Anı bir darbe ile bir taraftan Yugoslavyaya, diğer taraftan da Fransayı milli mateme garh eden bu müthiş işi Ustava adını taşıyan Hırvat terörist teşkilatı yapmıştır.

Gazetelere aksettiden tafsilatı göre Hırvatistan'ın mulhariyyeti için çalınan bu gırtl teşkilatı milli bir gaye ile hareket ediyormuş. Polis ve zabıta safalarını yararak ve kralın binmiş olduğu otomobile basamamla ahuayarak, büyük bir çeviklikle aktını icra eden bu adam, gerek bizzat kendisinin, gerekse zabıta ve muhafızların darbese dahil olmuştu.

Vakamın tafsilatı ve teffüratını okuyucularımıza umumi mahabutan, şüphesiz öğretilmişlerdir. Burada tafsilatı girişecek değiliz.

Yalnız okurlarımızın tenzevir edilemelere için Hırvat hareketinin ne olduğuna hakkında muhtasar malumatı vermeyi faydalı biliyoruz:

Yugoslavya denilen memleketin muharebeden evvelki imsi Sırbistan idi. Muharebeden sonra Avusturya'dan ayrılan Hırvatistan, Bosna-Hersek ve bir de Karadag kıralığını bir araya alarak Sırbistan bugünkü Cenebu İslah demek olan Yugoslavya kıralığını vüçde getirmiştir. Muveffa kıralı bu birleşmenin demir prenceli bir kahraman idi. Sırpolar onun milli kahraman olarak tanıyorlardı.

Fakat din itibarile katolik olan ve kültür itibarile daha ziyade italyan ve alman tesirinde bulunup ta, ortodokx sırpırları nisbetle daha müterakki ve istihlal unsuru olan Hırvatlar, islav olmalarına rağmen bu birleşmede memnun kalmamış, sırp merkezileteçliğine ve tahakkümüne karşı gelmiş, Hırvatistan için mulhariyet istemişlerdi.

Hırvatistan'ın bu hareketi Hırvat köylü fırkası taraflından yürütülüyordu. Bu fırkandan başında daha Avusturya zamanından meşhur bulunan Radic duruyordu.

1926 radelelerinden Hırvat hareketi epiyi kuvvetlenmiş, Zagreb'tan Belgrat'tan ayrılmamasına bir remek kalmış idi. Hırvatların lideri bir parlamento gargaşalığı esnasında öldürülmüştü.

O zaman şimdi öldürülen kral vaziyeti korkulu görerek, istinat ettiği teşkilatı dayanarak, kendi diktatörlüğünü ilan ile yeni memleketi parçalananın kurtarması, müfrit Hırvat unsurların teskin ile Yugoslavya'nın siyasi vaziyetini möhkemletmiş ve Hırvat İhtiyacını önüne geçmiştir.

Anlaşılan zahirde yatıştırılmış mahkûm olan bu hareketin intacı unsurları gıli hareket yolunu ilizlam ile terpp taktikine geçmiş bulunuyorlar.

Marshey'de, müstear adı Kalemün bulunup (Arkası 4-ncü şahide)

Rusluk ve Bolşevizm

Michellet 1862-de yazdığı, «La Pologne Martyre» adlı kitabında diyor ki:

«Rus hayati komünizmdir» ve ilave ediyor: «Rusya eski barbarlığa doğru geriliyen, ve asrımsz medeniyetini, garp aleniini mahvetmek, kanunları ortadan kaldırmak için bir älet olarak telâkiki eden, kanun düşmanı bir älemidir».

Michellet böylece rusların milli, «psychologie» sini derin bir tarzda izah ediyor.

Bir çokları da onun gibi, bolşevizmin hasatan bir rus mesleği olduğu fikrinde idiler. Fakat bunun aslı nedir? Bolşeviklik fikri nasıl doğdu?

Geçmiş asırlara bir nazır atfedecek olursak, orada üç esas görürüz:

«Slavlık» mesleği ve bilhassa Herzen'in «İhtimal messianizm'i», «Nihilizme» ve Bakunin'in «Komünist ihtilâlciliği».

18-nci asırların alimlerinin nazariyatları nasıl Fransa inkılabını hazırlamışsa, bu mezhep ve nazariyeleri de Rusya'da bolşevizmi izhar etmişlerdir.

Bolşevizm böylece rus tarihine temeller atılmıştır. Bu fikir ve nazariyeleri mensup Garp olmakla beraber, rus manlığı, iklimi ve coğrafyası bunların Rusya'da revace ve intkafına çok müsâil bir saha arz etmiştir.

Büyük bolşevizm fikrinin mütekkesin tahakkuk ve zatiyeti için elemz olan şey, münevverleri istipdadına karşı, danya tarihinde esiz bir mücadeleye sürükleyen heyecanı değil midir? Kirilnayan bir azim değil midir ki, evvela müşkülât ve muhalefete karşı gelecek, ve

çarlık istipdadına nihayet verdikten sonra yeni bir hali ruhiye doğuracak mı? Ve nihayet müfrit bir millet değil midir ki, hiç bir zaman, yarım bir muvaffakiyetle iktifa etmeyecek, hayalini temamlile tahakkukuna istiyecektir.

Bu ruhi buhran hissedilen Joseph de Maistre, «Petersburg geceleeri» nam eserinde diyor ki: «Hürriyet bu mizacılar üzerinde, sarabın, içkiye alımsamış bir insan üzerinde yapacağı tesiri yapacaktır. Darülfünunlu Puğaçev gibileri bir fırkının başına geçerse, zavil düşen bir halk külesi avruppa bir inkılâp yapmaya kalkarsa, bütün bunların nemeye varacağına tarif edecek bir cümle bulamayız; ben her taraftan kan fıskırtan bir theyeyic ve harpler, deliştili harpler görüyoruz. Bella, Horrida dela, emulio novam spumantem sanguine orno.»

Bolşevizme bir çok sıfatlar isnat edilmiştir.

Bolşevizm beyneletmelerdir, bolşevizm bir esnafedir, bolşevizm içtimal hayallerin hakimiyetidir, dendi...

İşaret etmiş olduğumuz veçhile, hiç şüphesiz bu ki, bolşevizm fikriyatlığının müspet Garptır, fakat bu fikriyatlılık rus mantığı ile intizaze edilmiş ve «İnternationalizme», eenebi esaslardan ziyade, rus esaslar üzerine kurulmuştur.

Diğer taraftan, «esanelerin milletleri idare ettiklerini, buna mukabil hayallerin hükümetleri imha ettiklerini» söylerler.

Hakkıkette, — aynı zamanda, «maximalizme» diye tesmiye edilen — bolşevizm içtimal

ve makubir, «maximalizme» in tezahürati olup, psikolojik bir hadisedir, mezhebi «müritçilik», şıarı «her şey'dir. O ihtikakını derhal ve kâmilan talep ediyor, maaziyi mahvetmek istiyor, «cihan inkılâbını» ve yeni bir komünist dünyanın yaratılmasına arzu ediyor.

Mamalı «proletaryata diktatörlüğü», «Sovyet», «iş ve sermaye mücadelesi hakkındaki marksist nazariyeleri» gibi, bolşeviklik rus cehrisi veren ämilleri tetkik edecek olursak görürüz ki, mezhebin esas unsurları, kısmen milli rus psikolojisinden, kısmen de bütün milletlerin ihtilâli fikirlerinden alınmıştır.

Bu içtimal «maximalizme» ve «messianizm» 19-nci asrın 70 senesi zarfında devam eden ihtilâl hareketından karşı karşıya görüyoruz.

II

20-nci asır bolşevizminin mensibi Herzen'in «messianizme» inidir demistik.

Herzen pek haklı olarak arkadaşları Bakunin taraflından, «rus Volteri» diye tesmiye etmiştir. Hakikatten onun da eseri Volteri'nin eseri gibi müsbet bir eser olmayıp, izah edilmiş nazariyeleri, müsbet programlara ve kat'iyetle hüküm veren esaslar üzerine müsten bir tenkit eseri idi.

Kendisini bolşevizmden ayıran işte bu hususiyettir.

«Realist» düşünceleri, üniversitede tahsil bir verdiği ilmi disiplinle maki, fikirleri birer hakikat ve hisleri birer imkân olarak almakta ictınap eden Herzen Komünizm mezhebindeki bir çok hayalleri kendisine çıkardı. Onca, «Sosyalizme», kendisine varılınca, ferdin dinya üzerinde hakimiyetini temin edilecek bir hedef değildi ve

olamazdı. Bu, yalnız ferdi bütün içtimal, iktisadi ve manevi esasrelerden kurtaracak bir vas-tadan ibaretti.

Herzen'in bilhassa görmek istediği şey, ferdin ahenkdar bir şekilde nasil inkişaf edebileceği idi; öyle ki onun «Nihilizme» nazariyesi, «Estetik» e marbuttu.

Mamalı hayatının sonuna doğru Herzen de islahı sosyalizme doğru bir temayül gözüktü. Fakat bu berrak ve realist düşünce aynı zamanda «yeni hakikat» e derin bir imanı iman atışı bir mümin, bir peygamberdi. Herzen bolşevizme yeni nazariye ve presnipler getirmiyordu, ona değeri bir kuvvet olan heyecanını vermişti. Bolşevizm onda hakiki bir fikir menbaı bulunmuştu.

«Messianizme» kelimesini Herzen'e mal eden amel, onun yakın bir atide cemiyetini sukut edeceğine itikat ediydi. «Karşı sıklıhilden» namile yazdığı kitapta o diyor ki: «İçinde yaşadığımız dünya gülyör, selessimizizin istirahtı namına bu camit cisman gömme lazımdır. Fakat insanlar, hakiki veya haksız olmaksızın, onu tedavi etmek istiyor ve ölümün vazifesini yapmasına mani olmaya çalışıyorlar. Avrupa, çaka istinadla gemi gibi, uçurma doğru gidiyor ve tabiat kanunlarını kurbani olarak, müthiş bir irtinatında mahvolacaktır!»

Herzen insan istismarı, «exploitation» üzerine kurulmuş olan iktisadi sistem yan-yamlıkla itham ediyor. Onca cemiyet, «yüksek hakki ve yaratmak kabiliyeti bulmamayan» cümlesile izah edilebilir. Bunun için umumi bir facia istiyor ve bekliyoruz. Fakat 1849-da Rusya'nın atisinde bir devrim başlamıştı. Onca bu millet, ileride mühim bir rol oynayacak serivate malikti. İki kuvvetli ziddiyet: Bir taraftan Av-

Öğrendiler!

Moskva'da Ağustos ayında cereyan eden Sovyet edipleri kurultayını birceciğ faydaları rus imperyalizmine Azerbaycan Türklerinin parlak bir medeni geçmişe malik olduğunu göstermiş olması oldu.

Yalnız Azerbaycan'ın mı? Bütün Türklük ve Gürcü gibi Türk olmayan gayri ruslar tarihlerini, edebiyatı ve harsiyat tarihlerini İsa'nın doğum gününden basladılar.

Alekpri 8-nci asırda türkce, arapek, farsice siirler yazmış Zühbeyde Hatun adı bir Azeri sarayından başlyarak, sakat, ak-sak, ve ali bir şekilde de olsa, ta zamana kadar gelmiş ve Fizuli, onun evvel ve sonraki devir üzerinde uzun uzadıya durmuştur. Doğrudur, Fizuliyi de kala "proletar" yapacaktı ve rus, ermeni ve gürcü gibi milletlerin raporuçuları klasiklerin "snifi ve mefkûresi" mensubiyetlerine kat'ilen ehemmiyet vermedikleri halde Alekperi ahemiyetli saçmalayarak, hatta, "Dedekorkut'u şair Gurgut diye kaydetmiştir."

Bütün bunlara beraber, ruslar öğrenmişlerdir ki, değil ki rus edebiyatı, rus milleti bile mevcut değilken, Azerbaycan Türkü milleti hudutları haricinde bile tanınmış klasikleri yetiştirilebilir.

Bunun ne demek olduğunu da ruslar öğrendiler mi? Bilmiyoruz.

Bu bir çok şeyler demektir. Demektir ki: 8-nci asırda kendi dilinde, edebiyatı, siiri, olan bir milletlini o tarihten daha evvel 11. yüzyı v.s. gibi cihetleri yoluna koymuş olması icap eder.

Demektir ki: o işlerden daha evvel aynı dilde konuşan insan'ın kütilesinin medeni bir cemiyet haline geçmiş olması lazımdır.

Demektir ki: kadınlarından şair çıkması için o cemiyette kadının ictimai mevki çok yükselmiştir.

Demektir ki: daha 11-nci ve 12-nci asırlarda Şarkta Avrupa ormanlarında sürü hayati yaşayan ve 19-nci asırda hayvan gibi satılan ruslardan Azerbaycan cemiyeti çok yükseldi.

Demektir ki: edebiyat tarihi 18-nci asırdan başlayan rus, Azerbaycan gibi bir cemiyetle katkıyen ruslaştırılmayacaktır.

Hukukta, bir çok şeyler demektir. Aceba bütün bunları ruslar öğrendiler mi? Maksim Gorki, kongreyi kaparken söylediğii nutkunda demiştir ki:

"Öğrendik ki rus olmayan milletlerin de zengin edebi bir mirası vardır!"

Otur ya, insan vahşi ve cahil olur, küt olur, medeniyetten korkar, asırlarla kanın içtiği milletlerin ne biçim insan oldukları alakadarkı olmaz, fakat bir gün nihayet düşünmeye ve anlamaya başlar.

Maksim Gorki de nihayet öğrenme bilmiştir.

Fakat ektiğii misale bakınız:

"... Öğrendik ki meselâ Ukrayna ile Gürcüstan zengin klasiklere malik işlerdir."

Bu da olur şeydir. Maksim Gorki onu da öğrenir bilir. Peki bundan başka? Azerbaycan, Türküstan, Kırm, Edil-Ural, Şimali Kafkasya Türkleri!...

Maksim Gorki bu hususta hiç bir şey öğrenmişse benzemek istiyor.

Kurultay bir merkezi ve daimi heyet inihap etmiştir. Maksim Gorki bu heyetin

rupa'nın siyasi ve iktisadi esaslarını tehdid edecek olan diğer bir burhan hakkındaki kehanet, güğür taraftan dünyayı işya edecek olan Rusya'nın atisi hakkındaki kuvvetli bir iman, Herzen'in bolshevik fikiryatçıları sırasına koymak için kâfidir.

III İtiraz kabul etmeyen bir hakikatır ki, bolshevizm nihilizmden doğmuştur. Nihilizm ise rusların, gerek amele, gerekse münavever tabakasına her bir iptilâdır.

Latince "Nihil" kelimesinden gelen, "Nihilizm" in, Asya'da kullanılan, "Nirvana" ile olan irtibatına işaret etmek faydalı olur.

Felsefi bir mezhep olan, "Nihilizm" in, menselı oludukça müphemdir. Alman felsefesoflarının tesiri bu nazariyenin teşkilüne yardımı etmiştir.

Kırm harbinin takip eden seneler zarfında rus tababeleri alman üniversitelerine devam etmişlerdir. Bilhassa Louis Bucher'in "Kuvvet ve maddet" namındaki eseri fazla rağbetle makher olmuştu. Müşterek milliyet hakkındaki alman ve fransız felyesoflarının utopilerinin istifade edilmesi, temamlı maddiyatçı nazariyeler meydana getirilmiştir. Böylece meydana çıkan bu yeni mezhep: mutlakiyeti prensipleri, sınıf imfiazıyatını, aile ve milliyeti atı an'aneleri, hülasa "çürük Garb" a ait kavaiet ve teşkilatları mahvelmeye amade bir vaziyet almıştır.

"Rusya'da bir şey bırakmamak, Avrupa'dan bir şey almayarak" nihilistlerin düsturu idi.

Türgegen, ilk defa olarak, "Baba ve evlatlar" namındaki eserinde, nihilizme bugün kullandığımız ismi vermiştir. Bu romanın kahramanı Bazarof — hâris bir adam — nihilizmi şahsında temerküz ettirmiştir.

Petrol planını baş tutmadı

"Bakinski Rabcı" gazetesinin (2. 8. 1934) yazdığına göre Bakü petrol ocaklarında Temmuz ayı zarfında 1.624.513 ton petrol hasılı olmuş, ki aylık programın 88 % nisbetini teşkil ederdi.

Temmuz ayı zarfında 67.985 metroluk kuyu kazılmıştır, ki aylık programın 88,3 % nisbetini teşkil ederdi.

Aynı ay zarfında Bakü'nün petrol temizlik imalathanelerinde 865.896 ton petrol temizlenmiştir.

Bir ayda Bakü'den Rusya'ya Hazer denizi vasıtasla 1.261.500 ton, demir yolu ile ise 25.307 sistern petrol ve mahsulatı ihraç edilmiştir.

Bakü petrol ocaklarındaki istihbal işlerini okuyucularımız biliyor. Moskva bu yıl Azerbaycan'dan 22.000.000 ton petrol çıkararak niyetinde idi.

Gazeteler, yığirmi iki milyondan bir damla da az olmasın" diye aylardan beridir, bar-bar bağırtmakta idiler. Fakat istihbal planı 85 %'den yukarı çıkmadı.

Maverayi Kafkasya komünist fırkası bu meseleyi müzakere ederek yeni bir program çizmiştir. Maverayi Kafkasya komünist fırkası reisi Beria bu yeni programı haber veren ve Azerbaycan komünist teşkilâtına müracaatın yazılmış mektubunda diyor ki: 8 ay zarfında Bakü ocaklarında 12.489.000 ton petrol istihbal edilmiştir. Bunun da halis petrol kısmı 11.658.000 tonu (Çerde kalani hava gazıdır). Bu suretle 8 ay zarfında Bakü petrol ocakları 1.397.000 tonu az petrol vermiştir. Stalin'in emrine göre Bakü 1934 senesi zarfında 19.000.000 ton petrol vermelidir. Demek ki yılın sonuna kadar olan 4 ay içinde 6.741.000 ton petrol elde etmek lazımdır. Fakat gündelik istihbal 50.000—51.000 tonu geçemediği için bu pozisyonunda da ricat edilmesi lâzım gelecektir. Hele işi yaklaşmaktadır. Onu da nazara almalıdır.

Beria sunu da kaydediyor ki petrol programındaki boşluk bilhassa tabii fişyeleri kısmına isabet etmektedir. Yani Bakü ocakları bu yıl tabii surette fişyeye halinde petrol vermemişlerdir.

İk içtimanda irat etmiş nutkunda faaliyet programını izah ederken teklif ediyor ki: rus klasik edebiyatı öğrenilmelidir. Rus edebiyatı, Puskin'den evvel ve sonra, rus halkiyatı dikkatle tetkik edilmeli, yeni kitaplar, eserler bu esas dairesinde yapılmalıdır.

Görünür ki Maksim Gorki o kadar çok öğrenmiş ki, korkmuştur. Ona göre rusların da 50 milletten birini teşkil ettikleri kurultayın intihap ettiği heyet ruslaştırılmakla bu milletlerin de ruslaştırılması kolay olacağını zannediyor. Bu heyetin yalnız ruslarla meşgul olamayacağı unutuyor, öğrendiği milletlerin kalın haybetini biliyor.

Edemez de. Çünkü onlardan bahsetmemek için öğrenmiştir.

Öğrenmiştir ki bu milletlerin ruslaştırılması için icap eden çareleri bulsun.

Ali Şirvanî, Nesimliler, Fizuliler ututturmak yolunu bulmak için öğrenmiştir.

V. Nuh-Oğlu

Oyle ki bütün tabii meziyet ve hassalarına rağmen hiç bir şeye muktedir değildir. Kelimenin mânası bundan sonra değişmiştir.

1882-26 de Vicont Vogue diyor ki: "Bazarof'un oğulları iliyatıya propaganda yaptıkları zaman, bizim Garp inkılâpçılarına temamlı benzeyeceklerdir, fakat yakından bakacak olursak, vahşi hayvanla ehli hayvan arasındaiki farklara müşahidâ farklar bulacakız. Rus nihilisti kurda benzer, kuzud kurdu ne olduğuna bilirsin." Hanotaux; "İşte Rusya'nın irtidatnaz, nihilist biddeti, medenininkin hiddetine benemez" diyor du.

Tolstoy bu haleti ruhiyyeyi gayet güzel izah ederek diyor du ki: Gençliğimi ve o zaman tasaddığım haleti ruhiyyeyi hatırladıkça en gaddar cinayetlerin bir hedef oludukça, yalnız merak sevikle ve suursuz bir hareket ihtiyacından doğduğunu iyice anıyorum.

Bu sebeple felyesofun ne için "hayatta mevcut her şey suursuzdur" dediğini anlıyoruz.

Bir çok rus münaveverleri bu ümeleri benimsedikler, yalnız bir reis ve bir tercüman lazımdır. Nihilistler onu Çernevşevski'nin şahsında buldular. Bu yeni şey Stuart Mill üzerinde yaptığı tetkik eserinde Pleha iktisadi siyaseti nazariyelerini tenkit etmiş ve, "Geç Rusya" namındaki gizli teşkilatı kurarak, felsefi bir mezhep olan nihilizmi siyasi bir fikir haline sokmuştur.

IV.

Bakünin'in ortaya attığı nazariye nihilizmden bambaşkadır. Onun gayesi ihtilali tahakkuk ettirmekti. Hayatının beşliğini orada aramalıdır.

Karl Marks'a göre, ihtilaller ırklar tarih-

Esir Türk dünyasında:

1 Kırım'da neler oluyor?

Umum Sovyetler Birliği Komünist Fırkasının Kırm vilayeti şubesi reisi B. Semyonof Kırm'daki umumi vaziyete bir makale bahsetmiştir.

"Pravda" gazetesinin 9. 7. 1934 tarihli sayısında okuduğumuz bu makale Kırım'daki Türk kardeşlerimizin, çok ağır şartlar içinde, millî varlıklarını korumakta oldukları ve rusların bir bir desisesine maruz kaldıklarını izah etmektedir.

Semyonof diyor ki: "Sosyalizm kuruluşu sahasında elde edilen yeni muvaffakiyetleri düşman sınıfların müthiş mukavemetini mücip oluyor. İmha edilmiş olan bu düşman sınıfların sağ kollarını milliyetçilik etrafında birleştiriyorlar. Kırm pedagoji enstitüsünün maruf işi, Sovyet pedagoji kadrosuna mensup mühtelif milliyetçilerin el birliğile çalıştıklarını göstermiştir. Bir taraftan burada Derevitiski, Lukyanenko ve Maksimof gibi mürtce milliyetçi profesörler, diğer taraftan da ihtilâl aleyhtarı Tatar fırkası, "Millî Fırka"nın sabık liderlerinden Akçoraklı, Hacı Hasanof ve Lumanof gibi burjuva milliyetçiler bu enstitüde yuva bulmuşlardır. Gerek birinciler, gerekse ikinci grupa Ukrayna-Pell-yurçular da ihtilâk etmiştir (Andriyuk, Liyaenko)."

Bir buçuk yıl evvel keşf ve imha edilmiş olan "İttifak" nam Sovyet aleyhtar teşkilât mensuplarından Mühtifinof'un izahatından rus, Tatar, alman, bulgar, yahudî v.s. milliyetçilerinin birlerile mütekbabilen başlı olduklarını anlıyoruz."

Güya Kırm'daki rus sovenizmini de yaratan ve takviye eden Tatar milliyetçileri kendileri imiş; maksatları da Sovyet hükümetini lekelemek ve Sovyetler aleyhine materyal bulmak imiş. Moskva hayatızlığın ve açıklığın her nevine gider. Fakat bu kadadım tasavvur etmedik. Tasavvur etmedik ki, Azerbaycan'da, Şimali Kafkasya'da, Gürcüstan, Türküstan, Edil-Ural ve Ukrayna'da olduğu gibi Kırm'da da yapılan ruslaştırmanın ve rus mezaliminin yerli millletler tarafından mahsus yapıldığına inidea edecek kadar hayızlanırsın.

Aceba bu rusları Kırm'a getiren kimlerdir? Kimlerdir ki Kırm'da Kırm Türklerini yazmasına tahammül etmiyor? Moskva bu acık halkı tahakkük etmekte mi? Söylenen sözlerin bir provakasyondan ibaret olduğu, Moskva tarafından uydurulduğu şübhî fikir aşkardır.

Semyonof diyor ki:

"... Yerli milliyetçiliğin bars, maarifi, san'at sahasındaki tezahürü bir sahtakârlıktan ve tarihi tahriir ederek ihtilâl düşmanına "Millî Fırka" gibi teşkilat mezalimini çizmekten ibarettir."

Ne olmuş, aceba? Bahçasaray'da bir muze var. Bu muzele Kırm'daki tarihi hadiselerle, Kurultay devrine ve bolshevizm zamanına ait vesikalar asılıdır. İşte bu vesikalar Kurultayın demokratik bir müesseses olup hür ve serbest surette intihap edildiğini, icra heyetinin Kurultay karşısında me'sul bulduğuna gösteriyor muş; halbuki bu devri takip eden yılların vesikalari hep bolsheviklerin kati ve gâretî haklarında verdikleri emirnameler imiş. Kurultay devrinde burjuazinin vahşetine dair muzeyle asılacak vesika bulmayanın dair müzeyle çekimsiz şu emirnamesinin en gözde

inde birer merhale teşkil ederler.

Bakünin'e nazaran de böyledir, fakat bundan maada o ihtilâlleri insanların bir nevi haleti ruhiyesi olarak kabul eder.

Onca insan düşünse bildiğii gibi isyan da ede bilen bir mahluktu. Fichte'nin ve Hegel'in talebe ve naşiri efkârı olan Bakünin, ihtilâl, felsefesinin en yüksek prensipleri olarak kabul ediyordu. O diyor du ki, ihtilâl haricinde hayat, irfan ve siyaset olmaz. Hayat, irfan ve siyaset olur, yalnız onun sayesinde mükemmel bir hayat kurulabilir, muzece yaratılır, yalnız o kuvvet verir bir. Gene de onun sayesindedir ki mutlakiyet yüzünden bugüne kadar uyusuk kalan 80 milyon insan yaratıcı bir kütle haline sokula edilir; "İhtilâle inanınız, beşliğinizi ona feda ediniz."

Bütün yazıları bu ateşle doludur, müessir düsturları fikirlerine nakşediliyor.

"Dünya işleri ayrılır: birincisi ihtilâl, diğeri mukabil ihtilâldır; bunlardan biri intihap edilmelidir, ikisimin ortası yoktur, buna isbat vesia ilana kalkışınlar aldananlar vesia aldatılanlardır."

Zaten kendisi ihtilâli, esarete karşı kullanılan bir kuvvet olarak kabul ediyor.

"Gorilin (?) akrabası ve vahşi bir hayvan olan insan, hayvanı sevki tabiiyete derin karanlıklardan fikir âlemine yükselmiştir. Kadim zamanlarda maddi, kurunu vustade işe dini esaret altında kalan insan, beşeriyetin büyük prensibi olan hürriyyete erişmelidir. Fakat bu hürriyyet ancak ihtilâle kazanılabilir."

İşte esas hatları izah edilmiş olan Bakünin'in "maximalisme" i.

"Demokratie Sosyal" cemiyetinin teşek-

batır yerde aşmışlar imiş:

"Bahçasaray ahalişi üç gün müddetinde altın, gümüş v.s. kıymetli eşyasını teslim etmelidir."

Semyonof kızıyor ki:

"Fabrikaların amele, toprağın ise köylüye veriliğide dair olan dekretleri neden asmıyorlar?"

Ha, itiraf ederim ki bu kızaılacak noktadır. Muze müdürleri bu vesikalari mutlak aasmalı ve yanlarına da fabrikalardan bugünkü rejime ait dekretlerle, kollektivizey at kanunları da ilâve ederek işi temamlamalı idiler.

Yapılmırsa hersema yapsınlar. Fakat, anlaşılmasına cihet varsa, o da Semyonof'un neye kızdığıdır.

Çekta ile Kurultayın vesikalarının yerlerini mi değişmek lazımdır? Çekanni yaptıklarını Kurultaya, Kurultayınkini çekaya mı çıkmak lâzım?

Bu ciheti anlamadık, gıttı.

Semyonof'un kendi izahatından da anlıyoruz ki, muze müdürleri faaliyetlerinde tarihi kronolojiye sadık kalmışlardır. Onların milliyetçi gibi hareket ettiklerine dair inidea yersiz ve gültün bir şeydir.

Fabrikaların amele, toprağın ise köylüye veriliğide dair dekretleri unuttusularsa, fabrikaların ameleden, toprağın da köylüden geri alınığında dair olan dekretleri de ihmal etmişlerdir. Fakat, Kurultay reisi Çekta Cihan Efend'i'nin katline dair olan çekta kararını fotoğrafıie beraber ve bolshevikler tarafından parça-parça doğranmış mübarek vücutu ile bir yerde, muzeyle asmaları atfedilmek bir günahtır.

Böyle yapmış olsalardı o zaman Semyonof muzele milliyetçilik araya bilirdi.

Semyonof isaniyat sahasında da yüksek makam sahibii imiş.

Malım olduğü üzere, bir rus her şeydir, yalnız adam değil.

Kırm'da Türk dil, terminoloji, orografri, imla v.s. chifften "Pantürkizm kokuyumuş."

Semyonof burada, Kırm münevverlerinin dil birliğii üzerinde mücadele yürütmemekte olduklarına işaret ediyor. Kendi anlatısına göre: 1927'de birinci, 1929'da ikinci, "İlim-orografri kongresi" vaki olmuştur. Kırm'da bu kongrelerin kararı üzerine hareket ediyorlar.

Semyonof haykırıyor:

"Nasıl olmuştaki pantürkizm mefkûresi taşıyan bu kongrelerin kararları şimdiye kadar tenkit edilmemiştir?"

Bu, "pantürkizm" de neden ibarettir? Bu kararlar, Sovyet sosyalist kültürünün yarattığı hesapışı sözleri rettediyor."

Aynıle Azerbaycan'da, Türküstan'da, Şimali Kafkasya'da, Edil-Ural'da da devam eden bu mücadelelini iki cephe vardır:

Bir taraftan memleketerimiz istili eden ruslar gibi dilimize de sokulmaya başlıyan rus kelimelerine yer vermemek, öbir taraftan da Türk dilinin kalibi sivelesine, parçalanmasına mâni olarak, müşterek edebi türkeçe etrafında birleşmek.

Ruslar da her yerde bu iki cephele yürüyüşü akmak bırakmaya çalıyolar.

"Sovyet sosyalist kültüründe" yarattığı ihtilâllar rusca sözlerdir. Bunlara mukabil, meselâ, "kolhoz" a karşı "Türkçe bir kelime MB. M. Mehmet-zade Arkatç 4-ncü sahifede

külünden sonra, her türlü sulh ve müsamaha siyasetinin düşman olan bu adamın fikirleri "Beşyemelmil kardeşlik Birliğı" ni zamamecisi yazdığı zaman bütünsün tavazüh ediyoyor.

Böylece muvaffakiyet için, ihtilâle imale mücadelele fedakârlığa, sebatlı bir taktik ilavede edilmekdir. Eskî idareyi ve cemiyetin iktisadi namatını yitirmek, hatta hükümeti mahvetmek lazımdır.

Asri sermayedarlık teşkilatında siyasi müsavât mevcut olmadığı gibi, hükümetde de halki temsil kabiliyeti yoktur.

Ölümle mahkûm görünene zaveden ruhban ve tüccar sınıfının yanında, kuvvet ve çevherle dolu halka tevaccüh etmek elzemdir. İktidarı ona terk etmek, istikbalı ona emanet etmelidir.

İhtilâlin yarattığı bu vasi, müstakbel dünya tablosunun derinliğinden, muazzam bir hayal destanı gibi, Avrupa devletleri birliğı teccusum ediyor.

"İhtilâlin mücezelere, bu alevli denizin derinliklerinden fevcran edecektir. Kan ve alev dalgasından doğan yıldızlar, Moskva'nın üzerinde lantana ve irtihşama parıldıyacaklar ve nihayet beşeriyeti işığa çıkaracaklar..." (Bakünin: "Appel aux Slaves")

İste mazinin işığında bu günüz işık etmek isteyenlere bolshevik tarihinin en büyük imke ve eserler. Ve işte vuzuhla teccusum eden bir ahenkke daima inkişaf eden, sür'atlezen, gıt-gıde kendinden emnin, geçen asrın sonlarında ve bu asrın başlağıcıında ihtilâl yolunda kat'edilmiş mesate.

Dr. Mir Yakup

Türkiyatçı Prof. Dr. W. Bang

9. VIII. 1869 — 8. X. 1934

“Birinci Tesrinin 8-nde Türk dilinin büyük hâmis ve âlimi mühterem Prof. Dr. Willy Bang vefatı. Fakat Bang bunların haricinde kendi şahsında daha geniş göre bilen ve daha fazla iletken bir âlim olması Türk dilinin bir zati idi. Geçmişin derin dilimize ait yazdığı pek kıymetli yazıların sayı 45-nden fazladır. Müteveffanın multelif akademisi ve ilmi neşriyatlarda tab’olunan bir eserlerinde Türk dili Avrupa dillerine tatbik olunan lisanslık metodu ve fonetik esaslara binen tetkik olunmuştur.

Profesör Bang’ın selev ve muallimleri Radloff, Thomsen ve Böthling’ler olmuştur, diye biliriz. Fakat Bang bunların haricinde kendi şahsında daha geniş göre bilen ve daha fazla iletken bir âlim olması Türk dilinin bir zati idi. Geçmişin derin dilimize ait yazdığı pek kıymetli yazıların sayı 45-nden fazladır. Müteveffanın multelif akademisi ve ilmi neşriyatlarda tab’olunan bir eserlerinde Türk dili Avrupa dillerine tatbik olunan lisanslık metodu ve fonetik esaslara binen tetkik olunmuştur.

Profesör Bang’ın selev ve muallimleri Radloff, Thomsen ve Böthling’ler olmuştur, diye biliriz. Fakat Bang bunların haricinde kendi şahsında daha geniş göre bilen ve daha fazla iletken bir âlim olması Türk dilinin bir zati idi. Geçmişin derin dilimize ait yazdığı pek kıymetli yazıların sayı 45-nden fazladır. Müteveffanın multelif akademisi ve ilmi neşriyatlarda tab’olunan bir eserlerinde Türk dili Avrupa dillerine tatbik olunan lisanslık metodu ve fonetik esaslara binen tetkik olunmuştur.

Bang, Radloff’ın fevkalade bollukta topladığı Türk lehçe ve şivelerine ait materyalleri büyük zekâ ve ustalıkla tahsil etti. Bu sayı sayesinde o, bu şiveler arasındaki farkı öğrenebildi ve bu hususta kıymetli yazılar neşretti.

Bununla beraber büyük Yakut grameri yazan ve yakutçayı geçen asrın otoritelerinde büyük bilgi ile tetkik eden Böthling’in de Profesör Bang’ın tetkikatlarına tesiri olduğu inkâr edilemez. Mühterem âlim şivelerimizi mukayese ederek yakutçayı da yardımı keşior ve bütün Türk şivelerini Uygur köklerine çekerek fonetik değişimlerle aydınlatıyordu.

Mühterem Thomsen’in keşfettiği eski Türk harfler, Türk dili tetkiki için geniş bir saha açtı. Thomsen’in kıymetli Orhon abidelerinin tercüme ve tahliini ve Uygurca üzerine o zamana göre misilsiz keskinlikle

Profesör Dr. Willy Bang

yaptığı tetkiklerini Prof. Bang daha geniş devam ettirdi. Ve derin bilgisi ile bu sahada da kendisine rekabet yapılamıyacak derecede büyük hizmet gösterdi. Prof. Bang’ın son senelerdeki çalışması hemen-hemen Uygur metinleri üzerinde idi. Bu asrın başlarında Berlin Akademisi tarafından yapılan hatriyatların Uygurcaya ait materyalleri ve arkadaş ve asrdaşları bulunan E.W.K. Müller ve von Le Coq’ın Uygurca tetkikleri Bang için yardımcı âmililer oldu.

Prof. Bang kendisinin 45 senelik ilmi hayatında bütün vaktini dilçiliğe tahsis etti. Bang Türk tarihine doğrudan doğruya mesgul olmadı, Türk edebiyatını tetkik etmesinde de, Uygur metinleri beraber Uygur edebiyatı ile de az çok alakadar olduğunu kaydedebiliriz. Uygurçaya bugüne kadar hakikî ilim usulu ile en çok tetkik eden ve bilen bir zat Prof. Bang olmuştur. Türk dili tetkiki daha çok genç bir ilim sahası olduğunu ve Uygur edebiyatı üzerinde dil tetkiki yapmak imkânımız olmadığını hatırlayarak Prof. Bang’ın edebiyatın ziyade dil tetkikine mesgul olduğunu tekrar etmeliyiz.

Türk dili tetkiki sahası Bang’ın ölmü ile en büyük müessilsini kaybetmişti ve Bang’ın yolundan giden genç lisan tetkikçilerini özünür bıraktı.

Dilimizin başka Avrupa insanları gibi, umumi lisanslık kaideleriyle tetkik edilmesi ve sağlam esaslara koyulması lâzımdır.

Prof. Bang’ın kullandığı metod haricinde giden lisan tetkiki gayrı tabii ve gayrı mümkündür.

Bunun mühterem âlimin arkadaş ve talebeleri beraber bir çok Türk münevverleri de büyük bir mastemadedirler.

Kendi menfaatini düşünmeyen, ilim sahasında bir Türklerle büyük miras bırakan bir büyük âlimin ruhu şat olsun.

Saadet

Prof. Dr. W. Bang’ın vefatı münasebetiyle **“İstiklâl”**, **“Yaş Türkistan”** ve **“Yeni Milli Yol”** idarehaneleri namına merhum mezarına büyük bir çelenk koyulmuştur.

Sovyetler kurultayı karşısında

(2-nci sahifeden mabat)

münist fırkasının dayandığı kadronun bile muhalefeti mücip olan bir siyaset karşı hareketine Azerbaycan gibi hüriyyet ve müliyyetine düşkün ve vürğun bir memleketle, köylünün alacağı pozisyon açık ve aşıkardır.

Böyle bir vaziyette sovyet seçileri ve sovyet kurullarıyla icra edilmektedir. Vaziyetin ne kadar korkulu olduğunu takdir eden komünist fırkası şimdiden esaslı **“temizliklere”** suru etmiştir. **“Temizlik”** yalnız M.T.S.-lerde ve siyasi bürolarda değil, komünist teşkilatlar ile kolhozlarda da başlamıştır.

Bakü ve Tiflis gazeteleri bu sahalereceki vaziyetin de iyi olmadığını gizlemiyorlar. **“Zarya Vostoka”** gazetesinin 3. ve 26 Ağustos tarihli sayılarında komünist fırkasındaki vaziyete dair çıkan iki yazı Azerbaycan komünistleri sıralarındaki vaziyeti etrafile izah etmektedir.

Vatsek tarafından yazılan bu muvassal makalelerden alıyoruz ki:

Yakında icra edilecek umumi temizlik için şimdiden yoklama yapılmaktadır. Fakat bu yoklama Azerbaycan komünistlerinden kimseyi alıcağak etmiyor. Hatta teşkilatları bile bu **“mühim meselelere”** parmak arasıdan bakıyorlar. Bir çok fırka teşkilatları bu temizliğin büyük siyasi ehemmiyetini anlamıyorlar. **“Öyle teşkilatlar var ki, yukarıdan verilen emirlere rağmen bu temizlik meselesini mütakereye bil’ vaz’ etmek istememistir”**.

Komünistlerin mevziye de herbat imis. Komünizm terbiyesine ehemmiyet veren bile yokmuş. **“Bilhassa köy komünist teşkilatları tasavvur edilmeyecek derecede herbatır. Köylüdeki komünist kursları komünizim terbiyesiyle meşgul değildir. Kolhozlarda komünistik kursları teşkil edilmediğinden kolhoz köylünün siyasi terbiyesi (yani komünizim hakkındaki bilgisi) çok aşığıdır. Köy komünistleri arasında tam cahillere çok rastlarırmız”**.

“Mes’uliyet hissi, sınıf uyanıklığı, düşman unsurlara dikkat hassası aksiyormuş”. Hele komünistlerin sayısı da bir mesele imis.

Azerbaycan’ın bir çok kazalarında komünistlerin listesi bile belli değildir. Bakü gibi bir şehrin Oktobur nahiyesinde 2.915 **“ölü canlar”** keşfedilmiştir, yani azalık defterinde adları varken dünyada izleri bile mevcut olmayan komünistler varmış. Gene Bakü’ün Şaumyan nahiyesinde 100 **“ölü can”** bulunmuştur. Mohint imalat-hanesinde 63 komünisten 8-1 **“ölü”** imis. Su idaresindeki 17 komünistin 4-ü, sabık Tağıyev fabrikasındaki 369 komünistin 29-u, Vorosişof adına olan kolhozda 24 komünistin 7-si **“ölü”** imis.

Lenkeran, Astara, Kürdümir kazalarında yapılan yoklama neticesinde de aynı vaziyet meydana çıkmıştır.

Anlaşılmıştır ki Azerbaycan komünist fırkasının azası resmi mevcudundan çok azdır. Bu azaların çoğunu hakikaten mevcut olmayan **“özü canlar”** teşkil ediyormuş.

Bu **“ölü canlar”** a mukabil bir de **“canlı ölüler”** varmış. Bunlar da komünist fırkasından atıldıkları ve listeden silinmiş oldukları halde azalık vesikalıklarının ellerinden almadıkları adamlardır. Bu **“vesikalardan”** istifade eden bu **“canlı ölülerin”** miktarı bazı teşkilatlarda, mevcut azaya nisbeten 50% nisbet tutuyormuş.

Mevcut komünistlerin faaliyetleri de aynı dikkattir. Komünistler hemen her yerde **“küyrukta”**, hatta köylerde güdüyorlar. Köy komünistlerinden kimse tarlaya veya hayvan sovhuzuna çıkmıyor çalışmıyor. Mesela, Gedebeh nahiyesinin Kara-Murat köyündeki 17 komünisten kimse işlemiyor.

Komünist fırkasında disiplin de kalmamış imiş. Kazıl feodal vaziyetine düşmüş ve **“hazır yiyecek”** bir zümre şeklini almış köy komünistleri istedikleri zaman vazifelerini bırakırlar ve kimseye haber vermedikleri yerlere gidermişler.

“Sınıf uyanıklığının temamille unutulması ve fırka sınıasının silinmesi neticesinde” sınıf düşmanları kolhozlar ölüm darbaları vuruyormuşlar.

Mesela: Astara nahiyesinde **“sınıf düşmanları”** bir kolhoz temamille tahrip edilmiş bölünmüşlerdir.

Bir çok yerlerde komünistler **“sınıf düşmanlarına”** satılmış olduklarından komünist teşkilatı düşman eline geçmiştir.

Köy komünistlerinin yalan sahadelere komünist teşkilatına burjuası unsurları girmeğe ve komünist fırkasını içinden dağıtmak muvafık oluyormuş.

“İstila hükümetinin dayandığı kuvvetlerin vaziyetini komünist matbuatına istinaden öğrendik. Köylüdeki sovyetleri de ayrıca tetkika ihtiyacı vardır”.

Şüphe yoktur ki, bolshevik fırkası kendilerinin **“temizlikleri”** yaptıkları sonra kolhozlarda ve köy sovyetlerinde olan bitireni köylüler arasında da **“esaslı temizliğe”** başlayacak ve sovyetler kurultayı, ancak ondan sonra çağrılacaktır.

Bu suretle terörize edilmiş bir heyet karşısında, **“hakkı hesap”** vermeğe başlayacaktır. Kolhozlara girmek zilletine martız kalan köylüler bile seçmek ve seçilmek hakkında mâlik olmayacaklardır.

Bununla beraber, ahalinin hemen ekseniyetini mahrumlar teşkil ettiği bu kanlı vahşet rejiminde bile köylünün kendi varlığını hissettirmekte olduğunu görüyoruz. Sovyet hükümeti köylünün bu şuurlu aktivitesi karşısında terör ve şiddet cihazlarını harekete getirmek mecburiyetinde kalyor.

Fakat, şahidi ola geldiğimiz kanlı terâbüleri göstermiştir ki Sovyet hükümeti köylü karşısında daima mağlup vaziyetinde kalamıştır.

Daha unamletlerini şimdiden görüyoruz. Buna dün **“sovyetlerin likvide”** edilmediğinden ve ağırlık merkezinin M.T.S. ve kolhozlara geçeceğinden bahsedilen Sovyet devlet teşkilatı kendisi için de ehemmiyetli olan Ukrayna temini ediyor. Hatta **“bitaraf münevverlere”** yaltaklanmak arzusu duyuyor. Kollektivize siyasetinin iflasına şahit oluyoruz.

Mirza-Bala

Cephebaş matbuatta Kafkasya Konfederasyon Misakı

Rusya’dan ayrılmak için çarpışan milletler için, **“Promete”** cemiyetine dahil dost ve arkadaş milletlerin matbuatı 14 Temmuzda imza eden Kafkasya Konfederasyon Misakına samimi yazılar hasretmekte devam ediyorlar.

Misak’ın imza eden Kafkasya milletlerinin bu mesele hakkındaki mütaleaları malumdur. Misaktan kenarda kalan ermenilerin alıklarını ayrıca kaydediyoruz.

Rusya’dan ayrılmak ve müstakmil millî hayat kurmak uğrunda bizimle bir cephe açmış olan ve büyük kısmını teşkil eden Ukrayna millî hükümetinin fikirlerini yaygın **“Trizp”** gazetesine 5. 8. 1934 tarihli nashaında Kafkasya Misakından bahsederek diyor ki:

“... Azerbaycan, Gürcistan ve Simali Kafkasya’nın, Misak’ın imza etmek suretine, kendi Konfederasyonlarına esas koymaları, şüphe yok ki çok büyük bir hadisidir. Bu hadiseyi biz bütün sanimizimizle tebrük ediyoruz. Biz Misak, kendi memleketinin istiklali gibi bizimle aynı gayeyi takip eden ve gene bizim gibi Moskova esaretinden kurtarmak için vuruşan kuvvetlerin birleşmesini teşvik edecektir. Biz, metnini bu nashamızda dercettiğimiz Misak’ı büyük ve derin bir sevinçle tebrük ediyoruz, çünkü biz aynı zamanda Kafkasya cumhuriyetleriyle dostluk muahedeleri bağliyoruz. Biz daima öyle düşündük ve gene öyle biliyoruz ki: Moskova esaretindeki milletlerin kurtuluşu ve müstakmil bir devlet haline gelmeleri aralarındaki müttekabil anlaşmaya

kolaylaştıracaktır ve onların istikbalde istiklallerini ancak bu anlaşma ve Simale kazası mütehit cephe temin edilecektir.

Bizim fikrimize, göre Ukrayna istiklali olan Kafkasya’nın devlet haline gelmesi imkânızdır. Ukrayna’nın istiklali Kafkasya istiklalinin zümuresidir. Kafkasya milletlerini bir birlerine daha ziyade bağliyaacak ve onların kuvvetlerini arttıracak olan yeni devlet teşkilatı kendisi için de ehemmiyetli olan Ukrayna temini ediyor. Hatta **“bitaraf münevverlere”** yaltaklanmak arzusu duyuyor. Kollektivize siyasetinin iflasına şahit oluyoruz.

“Harbin’de ukraynaca olarak inşisar eden “Mançurski Vestnik” gazetesinde de Kafkasya Konfederasyon Misakının metnini aynı şekilde dercederek, Misakın büyük siyasi ehemmiyetini kaydedilmiş ve Ukrayna’nın samimi müttekil olan Kafkasya milletlerini bu münasebelle tebrük etmiştir.

Kaimuk kardeşlerimizin nasiri esfârı olup, Kaimuk millî fırkası **“Halnak Tançagay Tok”** tarafından nesredilen **“Çağan Ovshi Dolgan”** gazetesinde Ağustos’ta inşisar eden 9-nci sayısında bu Misaktan bahsederek diyor ki:

“... Bu Misak müstakbel Kafkasya Konfederasyonunun devlet kuruluşu esaslarını vuz etmiştir. Bu suretle çoktan beri mevcut olan fikir hakikat haline gelmiştir. Bu Misak hemen müsbet netice verecektir. Buna eminiz. Yani esir milletlerin hüriyyetini içinde vuku bulacak çetin, fakat şereflî savaşta mahkûm milletlerin daha sıkı bir

Yugoslavya kiralının katli

(2-nci sahifeden mabat)

bu hüvathı terörizin ıhra etdiği aktın tarihi neticeleri hakkında gazeteler bir çok tahmin ve kehanetler bulunuyorlar, ki bunlar arasında, şüphehis, en ciddi ihtimallardan biri de bu hadisenin Yugoslavya kiralığının dahili vaziyetine yapacağı tesirdir.

Kıralın Fransa ya sehatatı müteveffa Fransa hariciye nazırı Barbu’nun son zamanlarda düşündüğü beynemilî siyaset sistemi nokta nazaranında da çok mühim idi, bu bu feci hadisenin şu sistem üzerinde tesir yapmış yapılmıyacağı dahi büyük Avrupa gazetelerinde oldukça meşgul ediyordu.

Bazi gazeteler hatta daha ileri giderek, bu vakayii son zamanlarda Avrupa’nın multelif merkezlerinde zühur eden fevkalade hadiselerle bağliyaarak, bütün bunları muasır Avrupa’nın siyasi çok derin buhranlar geçirdiğine pek bariz bir delil olarak alıyorlar.

Kırım’da ne oluruyor?

(3-nci sahifeden mabat)

Yazıldı mı, hemen pantürkizm tamamı vuru muhtedir. Böyle bir tazyik neticesinde Azerie de bile rus sözleri aramağa başliyor.

Moskova’nın bu siyasetine karşı Azerbaycan, Türkistan, Simali Kafkasya, Edil-Keil münevverleri amansız mücadele yürütmek mecburiyetinde kalyorlar.

Avrupa kelimelerinin bile rus kavaidi üzerine yazılması emrolunuyor.

Semyonov’un makalesinde Kırım’da da aynı vaziyetin devam ettiğini görüyoruz.

Anlamıyoruz, mesela, neden vahit edebi rusca **“pan russizm”** oluyor da temiz ve müsteker türçük **“pantürkizm”** oluyor?

Neden Moskvalı bir rus Pskoflu bir rusu anlaşılan da Kırmılı bir Türk Azerbaycan’ın bir Türkü veyahut bunların ikisi de İstanbullu bir Türkü anlamasınlar?

Neden müsteker ve umumi bir türçük kabul edilmesin?

Fakat, ruslar anlıyorlar ki, Türk halkına mevcut oluduka, daha süratle yükselmek için dil birliğini temine muvafak olacaklar ve onun için de hür ve müstakil olmağa çalışacaklar.

Cünkü bir millet hür ve müstakil olmadıkça, milli mukadderatına bizati kendisi sahip olamadan, hiç bir şey yapamaz, hatta istediği kelimeleri bile kullanamaz.

Bugün Kırm’da ve diğer Türk ölkelerinde cereyan eden hadiseler bunun kanlı delilidir. Bu hadiseler aynı zamanda rusların ve kendilerine milletlerin ve mazlumların hâmis süsünü veren kan içen cellatların provakatorluklarını da göstermektedir.

Semyonov’un Kırm vaziyetinde bakındığı yazıların başından sonuna kadar provakasyonundur.

M. B. Mehmet-zade

İstiklâlcılar cephesinde Kafkasya, Türkistan ve Ukrayna dostluk cemiyeti

Alığımız malmata göre Paris’te Kafkasya, Türkistan ve Ukrayna halkları dostluk komitesi namında bir cemiyet teşekkül etmiştir. Komiteye aza olarak:

- Azerbaycan’dan: Dr. Mir Yakup Bey ve Abbas Atamalibeyli,
- Şimali Kafkasya’dan: İbrahim Çulik,
- Gürcistan’dan: A. Çhenkeli,
- Türkistan’dan: Çokay Oğlu Mustafa Bey,
- Ukrayna’dan: A. Şulgin ve Kosenko girmişlerdir. Komite reilğine A. Şulgin, vekillige Mustafa Bey, katipliğe de Abbas Bey seçilmişlerdir.

birlik yaratmalarını temin edecektir.

Esir milletlerin cephesini kuvvetlendiren her hadiseyi olduğu gibi derin bir sevinçle karşıldığımız bu Misak bizim için memnuniyet hissi uyandıran bir sürpür oldu. Bu Misak bizde samimi ve derin memnuniyet ve sevinçten başka bir his zaten uyandırmazdı. Çünkü Kafkasya’nın hüriyyet seven cemiyetleri bizim mütefikerimizdir.

Allahtan isteriz ki Kafkasyalılar daha sıkı birleşsinler ve müsteker kuvvetlere galelerine ersinler. Allahtan isteriz ki, esaslı 14 Temmuz 1934-de Briksel-de koyulan Kafkasya Konfederasyonunun buyruğı altında maddi ve manevi yardımlara nail olsunlar.

Chatredaktör: M. E. Rezul-zade
Verantwortlich für Redaktion und Verlag: Hilal Münsof
Berlin-Charlottenburg
Druck: A. Wassermann Berlin S.W.11, Sreemannstraße 72

